کۆیلایەتی لە ئێستا و ڕابردوو …
ڕزگار عەلی

دۆخی کۆیلایەتی ئەو دۆخەیە بە درێژای مێژوو بیریاران و هزرڤانانی زانستی سیاسی بە خۆیەوە خەریک کردووە، هەریەکەیان جیاوازتر لەوەیتر تەفسیری ئەو دۆخەیان کردووە کە مرۆڤ تێدەکەوێت، ئایا بەڕاست بۆچی مرۆڤ دۆخی کۆیلایەتی هەڵدەبژێرێت؟ ئایا بۆ دەیەوێت ببێتە بە کۆیلە؟ یان ئایا مرۆڤ بۆچی لە ئازادی ه□□د□د□ت؟ ئایا کۆیلە چۆن ئازادی بەدەستدەهێنێتەوە؟ فەیلەسوفی ئەڵمانی (هیگل) لە کتێبی گرنگەکەی (فینۆمینۆلۆجیی هۆش) بە گەڕانەوە بۆ بە ڕابردوو لە هەمانکاتدا دۆخی سروشتی لای مرۆڤ، ئاماژەی گرنگی بە دۆخی کۆیلایەتی کردووە، ئەم تێکستە بە گرنگترین و بە بەهاترین نووسراو دادەنرێت کە ڕۆچووتە ناو قوڵایی پەیوەندی نێوان ئاغاو کۆیلە، هیگل لەم کتێبە و لە پەیوەندی نێوان ئاغاو کۆیلە باسی (مرۆڤی یەکەم) دەکات، ئەوەی مرۆڤی یەکەم لە ئاژەڵ جیادەکاتەوە ئەوەیە کە مرۆڤ تەنیا ئارەزووی لە شتە ڕاستەقینە پۆزەتیڤەکانی نییە وەکو ساقۆ، جل و بەرگ یان شوێنی مانەوە و مانەوە لە ژیان، بەڵکو ئارەزووی لە هەندێک شتی نائامادەش هەیە، نائامادە بەو مانایەی کە هێشتا ئەو شتە کە دەبێت ئەم خاوەنی بێت خاوەنی نییە، بۆیە بەردەوام حەزی لە شتێکە کە ل□ بەردەستیدا نییە، حەزی کۆنتڕۆڵکردنی ئەوشتەی کە ئەو خاوەنی نییە دەیەوێت ببێتە خاوەنی مرۆڤ لە ئاژەڵ جیا دەکاتەوە، واتە ئەوەی مرۆڤ لە ئاژەڵ جیا دەکاتەوە کە مرۆڤ تەنیا بۆ مانەوە ناژی بەڵکو دەیەوێت (ئیعتراف) و ڕێزی ئەوانی تریش بەدەستبهێنێت، ئەمەش بە بیانووی ئەوەی مرۆڤ بە تەنیا ناژی بەڵکو لە مامەڵکرداندایە لەگەڵ هاوچەژنەکانی خۆی و بەمەش بوونێکی کۆمەڵایەتی دەبێت، هەر ئەم□ش وادەکات کە مرۆڤ نەتوانێت لە ڕووبەڕووبوونەوەی ئەوانی تر خۆی ڕزگار بکات، بۆیە مرۆڤ لە پاڵ (مانەوە)دا لە ژیان شەڕی ئەوەش دەکات کە ئەویتر بکاتە ژێر کۆنتڕۆڵی خۆیەوە و بەمەش ئیعترافی ئەویتر بەدەستدەهێنێت کە ئەم زیاتر بوونەوەرێکی بەهادارترە لەویتر. کاتێک ململانێی (مرۆڤی یەکەم) لەگەڵ کەسانی تردا دەستپێدەکات، هەر ڕکابەرێک هەوڵدەدات ئەویتر بکاتە ژێردەستەی خۆی، هیگڵ ئاماژە دەکات کە ئەم شەڕە کە دەیکەین بۆ ئەوەی ئەویتر بکەینە ژێر دەستەی خۆمان سێ دەرئەنجامی لێدەکەوێتەوە.

یەکەم: لەوانەیە ببێتە هۆی مردنی هەردووکیان ئەم حاڵەتەش ژیان

تێيدا کۆتايی دێت، واتە هيچ مر□ق□ک نامێنێتەوە لە ژيان.
دووەم: لەوانەيە ئەم جەنگە ببێتە هۆی مردنی يەکيک لە ڕکابەرەکان ئەمەش ئەو حاڵەتەيە کە ئەوەی ماوەتەوە لە ژيان ناڕازي□ چونکە هيچ کەس لە ژيان نەماوەتەوە تاوەکو بيکاتە ژێر دەستەی خۆی و ئاغابوونی خۆی بەسەردا بسەپێنێت، واتە تەنيايبوونی مر□ق دادی نادات چونکە ئەو کاتە دەبێتە مەخلوقێک کە دەبێت ڕۆژەکانی مانەوە لە ژيان بەسەر ببات و چاوەڕێی مەرگ بکات، واتە ئارەزووکردنی مر□ق ل□رەدا هەمان ئارەزووی ئاژەڵە و لە ئاژەڵ جياناکرێتەوە.
سێيەم: ئەم دەرئەنجامی گرنترين دەرئەنجامە چونکە ئەمجارەيان هيچ لە ڕکابەرەکان نامرن و هەردووکيان بە زيندووی دەمێننەوە، دەرئەنجامی ئەو زيندووبوونەوەش پەيوەندی نێوان ئاغاو کۆيلە دێتە کايەوە، لەو ڕووبەڕووبوونەوەيەدا ئەوەی سەرکەوت دەبێت ئاغاو ئەوەی ژێرکەوت دەبێتە کۆيلە، بەمەش کۆيلە دێتە کايەوە. ئەم دەرئەنجامەی هيگڵ ئاماژەی پێ دەکات دۆخێکی سروشتييە، واتە هێشتا نە حوکمەت و نە دەوڵەت و نە ياسا بوونی نييە، بەڵکو ئەوەی هەيە هێزی بازووە، واتە ئەوەی تەحەکەوم دەکات بيرکردنەوە نييە، بەڵکو ئەوەی بەهێزتربيت ئەوە باڵادەستە. ئەوەی بووەتە کۆيلە بە زۆرداری بووەتە کۆيلە، واتە کۆيلە خۆی دۆخی کۆيلايەتی هەڵنابژێرێت، وە حەزيش بەو دۆخە کۆيلايەتييە ناکا، بەڵام ناچاربووە بووەتە کۆيلە، يان دەتوانين بڵێن لە ترسی مەرگ بووتە کۆيلە. کۆيلە لێرەدا هەست دەکات کە کۆيلەيە، ناڕازيشە کە کۆيلەيە، بەڵام لە ژێر ستەمکاری ئاغاکەيەتی، ستەمکاری لێرەدا ستەمکارييەکی دڵڕەق و ساديزم و نا عەقڵانييە، ئەم تەسەورەی هيگڵ تا دۆخی سەرمايەداری تيوێرێکی سەرتاپاگيربوو، بەڵام لە دوای هاتنە ئارای سيستەمی کەپيتاليزم تەفسيری (کۆيلە و ئاغا) گوڕانکاری بنچينەيی بەسەردا هات. هێربێت مارکيۆز لە شەستەکانی سەدەی ڕابردوودا کاتێک تێزی (مر□قی تاک ڕەهەند)ی داهێنا، ئاماژەی کرد ئەو زۆردارەی لە سيستەمی کەپيتاليزم هەيە زۆردارييەک نييە کە نالۆژيکی و نا عەقڵانی بێت، بەڵکو ئەو زۆردارييەی کە ئاغاکانی کەپيتاليزم دەيگرنە بەر لەسەر بنەمايەکی عەقڵانێتێکی تەواو بە حساب□ت□کی ورد و داڕێژراوە، مارکيۆز لە پاڵ دۆخی ئاغاکانی کەپيتاليزم دۆخی کۆيلايەتيشمان بۆ ڕووندکاتەوە و ئاماژە دەکات، کە دۆخی کۆيلايەتی ئێستا قبوڵکراوە، واتە کۆيلە بە کۆيلايەتی ڕازييە، نەک ڕازييە بەڵکو سوريشن لەسەر ئەوەی کە دۆخی کۆيلايەتييان هەبێت و بەرگريشی لێ دەکەن. دوای نزيکەی نيو سەدە زياتر لەو تێزەی (مارکيۆز) جێگەی خۆيەتی جارێکی تر ئێستێک بکەين و لەسەر ئەو پەيوەندييە و بپرسين، دەبێت دۆخی کۆيلايەتی لە ئێستادا چۆن بێت؟ ساتی مارکيۆز ئەو ساتەيە کە ئاغا

کۆیلەکەی خۆی دەخاتە ناو بارودۆخێکەوە کە بیکاتە (کال□ا) و دەرئەنجامیش بەو کال□ایە ڕازی بێت، واتە هەڵبژاردنی کۆیلە لە لایەن ئاغاوە دەبێت و ئاغا پەیوەستی دەکات بە شتێک بۆ ئەوەی خزمەتی بکات، لەو دۆخەدا وەکو گوتمان کۆیلایەتی قبوڵکراوە، واتە ئاغا بە پێچەوانەی تێزی هیگل کە بە زۆر کۆیلەی دەکردە کۆیلە ئێستا بە زۆر کۆیلە ناکاتە کۆیلە بەڵکو بە ئارەزووی کۆیلە خۆی دۆخی کۆیلایەتی هەڵدەبژێرێت، بەڵام لە ئێستادا کۆیلە قبوڵنەکراوە، ئاغا کۆیلە قبوڵناکات، واتە ئەوە کۆیل□□ی□ بە دوای ئاغاکەی دەگەڕێت و ئاغای خۆی هەڵدەبژێرێت، گەورەترین بەهاش ئەوەیە کە ئاغاکەی قبوڵی بکات کە بیکاتە کۆیلەی خۆی، لە ئێستادا ڕێک پێچەوانەی تێزی هیگل ئاغاکان کۆیلەکانیان قبوڵناکەن، کۆیلە لە ئێستادا هەموو حەز و تاسە و ئارەزووی ئەوەیە کە ئاغاکەی قبوڵی بکات، لە حاڵەتی قبوڵنەکردنی کۆیلە، کۆیلەکان کۆمەڵێ کردارێک دەکەن بۆ ئەوەی خۆشەویستی ئاغاکەیان بەدەستدەهێنن، ئەمەش لە ڕێگەی ئەوەی بزانن ئارەزووی ئەو ئاغایە چییە کە ئەمی وەکو کۆیلە قبوڵ نییە، واتە بێ ئەوەی ئاغاکەیان ئەرک بخەنە سەر شانیان ئەمان بەردەوام ئەو شتەی کە ئاغا دەی□و□□ت ئەمان دەیکەن، لە دۆخی ئێستای کۆیلایەتی گەورەترین کردارێک کۆیلەیەک دەیکات بۆ ئەوەی کۆیلەبوونی لای ئاغاکەی قبوڵ بێت ئەوەیە کە ڕوو بەڕووی ئەو فەزا (ئازادە) ببێتەوە کە نای□و□□ت ک□یل□ ب□□ت، واتە کۆیلەکان کۆیلەبوونیان دووپاتدەکەنەوە بێ ئەوەی کۆیلە بن، کۆیلەکان لە ئێستادا بەرگری تەنیا لە کۆیلەبوونیان ناکەن، بەڵکو بەرگریش لە ئاغاکانیان دەکەن هەرچەند وەکو ئاغاش قبوڵینەکردوون، بۆیە لە ئێستا پێچەوانەی تێزی هیگڵ کە کۆیلە کۆیلەبوونی قبوڵناکات و ڕۆژاگارێکیش دێت شەڕی ئەوە بکەن کە لە کۆیلایەتی ڕزگاریان بێت، بەڵام لەم دۆخەدا کۆیلە گەورەترین شەڕی ئازادیخوازان دەکات تا هەم ئازادیخوازان وەکو خۆی کۆیلە بکات، هەم بۆ ئاغاکەی بسەلمینێت کە شایستەی ئەوەیە کۆیلەی بێت، واتە شەڕی ئێستا مر□قایەتی ئەوەیە کە کە کەسانێک خۆیان لە خوارووی کۆیلە دەزانن و دەیانەوێت ببنە کۆیلە، بەمەش ڕوو بەڕووی کەسانێک دەبنەوە کە بەهایەکی ئازادییان هەیە و سیستەم ناتوانیت بیانکاتە ژێر کۆنت□ۆ□ی خۆیەوە و دیسپلینیان بکات، ئاغاش وەکو تەماشاکەرێک هەرگیز بەهای کۆیلەبوون ناداتە ئەو کەسانەی کە دەیانەوێت ببنە کۆیلە بۆ ئەوەی بەردەوام شەڕی ئازادیخوازانییان پێ بکات.